

BAYBURT/AYDINTEPE GÜMÜŞDAMLA KÖYÜ CAMİİ VAAZ KÜRSÜSÜ

Haldun ÖZKAN

Prof. Dr., Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
Sanat Tarihi Bölümü
hozkan@atauni.edu.tr

Öz

Anadolu köylerinde özellikle XVIII-XIX yüzyıllarda inşa edilen camiler başkentin özelliklerinden uzakta, geleneğe bağlı yöresel özelliklerle şekillenmiş eserlerdir. Bölgesel özellikler sadece camilerin plan, mimari, süsleme ve malzemesinde değil, aynı zamanda cami içerisindeki litürjik eserlerde mihrap, minber, vaaz kürsüsü gibi elemanlarda da görülür. Camilerin mihrap ve minberden sonra gelen önemli litürjik elemanlarından biri de vaaz kürsüleridir. Ceviz ağacından yapılan Gümüşdamla Köyü Camisi'nin vaaz kürsüsü, geometrik, bitkisel motifler, Kur'an-ı Kerim, ibrik, selvi ağacı ve terazi gibi motiflerle bezenmiştir. Ayrıca vaaz kürsüsünün üzerinde yapım tarihi ve usta ismi bulunması önemli bir ayrıcalıktır.

Anahtar Kelimeler: Bayburt, Geleneksel, Osmanlı, Cami, Vaaz Kürsüsü

Gümüşdamla Village Mosque Pulpit of Bayburt/Aydintepe

Abstract

The mosques built in Anatolian villages, away from capital city, specifically around xviii-xix centuries were shaped by tradition and regional aspects. The features of local mode can be seen not only the plan, architecture, ornaments, and materials used, but also in liturgical architecture elements, altar, pulpit and preaching pulpit of the mosques. After altar and pulpit, one of the most important liturgical elements is preaching pulpit. Gümüşdamla village Mosque preaching pulpit is important with its date and the name of the person, yet, it is also a work of art worth introducing with the carvings of Holly Qur'an, ewer, cypress tree and scales motif on it.

Keywords: Bayburt, Traditional, Ottoman, Mosque, Preaching pulpit

Anadolu köylerinde özellikle XVIII-XIX yüzyıllarda inşa edilen camiler başkentin özelliklerinden uzakta geleneğe bağlı kalarak, yöresel özelliklerle şekillenmiş ve dönemi içerisinde mimari ve süsleme bakımından önem taşıyan eserler arasındadırlar. Yöresel özellikler sadece camilerin plan, mimari, süsleme ve malzemesinde değil, aynı zamanda cami içerisindeki litürjik mimari elemanlarda mihrap, minber, vaaz kürsüsü gibi elemanlarda da görülür. Vaaz Kürsüleri konusunda genellikle İstanbul, Edirne Bursa gibi Osmanlı'ya başkentlik yapmış şehirlerdeki Osmanlı camilerinin vaaz kürsüleri ışığında değerlendirme yapılırken, bizim bu çalışmadaki amacımız üzerinde

hem tarih ve usta ismi taşıyan hem de çeşitli motiflerle bezenmiş bir Anadolu camisine ait yöresel özelliklerle şekillenmiş bir ahşap vaaz kürsüsünü, tanınan eserler arasına katmak olacaktır.

Bayburt'un Aydıntepe İlçesi'ne bağlı ve ilçenin 4km kuzeyinde olan köyün eski adı Zargıdı'dır¹. Köy içerisinde bulunan XIX. Yüzyıl camisi yenilenmiş ve Gümüşdamla Köyü'nün eski camisi içerisinde bulunan ahşap minber ve ahşap vaaz kürsüsü yeni cami inşa edildikten sonra birbirinden ayrılmıştır. Eski caminin minberi Zargıdı Köyü'nün yaylasında yapılan caminin içerisine taşınırken, vaaz kürsüsü ise köy içerisinde inşa edilen yeni camiye konulmuştur. Gümüşdamla Köyü Camisindeki vaaz kürsüsünün tanıtımına geçmeden önce, vaazın ve vaaz kürsüsünün cami içerisindeki işlevselliğini şöyle özetleyebiliriz;

Camilerin mihrap ve minberden sonra gelen önemli litürjik elemanlarından biri de vaaz kürsüleridir. Vaaz camilerde ya da topluca ibadet yapılan yerlerde dini ve sosyal konularda cemaatin aydınlatılması amacıyla, yapılan konuşmalara verilen addır. Ayrıca vaaz terimini “dinî konularda cemaati aydınlatarak mânen gelişmesini sağlamak amacıyla din âlimlerince ibadet mahallerinde yapılan konuşma” diye tanımlamak da mümkündür (H.Cirit s.406). Sözlükte “öğüt vermek, uyarmak, sakındırmak” anlamındaki vaaz “bir topluluğa dinî ve ahlâkî konularda nasihat etmek, dinleyenlerin kalplerini iyiliğe ısındıracak sözler söylemek, uhrevî mükâfat ve azaba dair bilgiler vererek teşvik ve ikazda bulunmak” şeklinde tanımlanır.

İnsanları iyiliğe davet edip, kötülükten sakındırmak müslümanlara farz-ı kifayedir. Peygamber efendimiz Hz. Muhammed (s.a.v.) bir hadisi şeriflerinde “Din nasihatîr” buyurmuştur. Bundan dolayı vaaz, İslâm dininde son derece önemsenmiştir. Vaazı icra eden kişiye vaiz denir. Hz. Peygamber'den sonra bir meslek olarak vaaz ve kıssa anlatma faaliyetinin ne zaman başladığı, bu işi ilk defa kimlerin yaptığı hususunda kaynaklarda değişik rivayetler vardır. Birçok rivayet Hz. Ömer'den izin alınarak bu dönemde vaaz yapıldığı konusundadır. Bir mimari unsur olan vaaz kürsüsü camilerde vaaz ve ders vereceklerin oturmasına mahsus, zeminden biraz yükseğe tutulmuş, üstüne birkaç basamaklı merdivenle çıkılan, hareketli yada sabit kürsülere verilen isimdir. Harimde bir tek vaaz bulunuyorsa bu kürsü genellikle mihrabın soluna yerleştirilir. Ancak bazen camilerde birden çok vaaz kürsüsü de bulunabilmektedir.

Bir vaaz kürsüsünde sırası ile şu bölümler bulunur; Kürsülerin alt kısmına “kürsü ayağı”, gövdesine “kürsü bedeni / gövdesi” veya “kürsü taşı” denir; sedir bölümü, yani oturlan kısmı korkuluk-şebeke ile çevrilidir ve genellikle önünde konuşmacının kitap ve notlarını koyması için bir tabla veya rahle bulunur. Bilhassa sabit kürsü örneklerinde şekiller yapıldıkları çağın sanat üslûplarına, buldukları yere ve kullanılan malzemeye göre değişir; taşınabilen ahşap örnekler de yine devir üslûplarına göre farklılıklar gösterir. Osmanlı mimarisinin klasik devrinde umumiyetle kürsülerin ayak kısmı kafes oyma (ajur) geometrik, gövde kısmı sedif kakmalı geometrik ve şebeke kısmı yine kafes oyma geometrik süslemelere sahiptir(Y. Çoruhlu, s.574). Kürsülerin oturma yerine çıkmak için kullanılan merdiven kürsüden bağımsız, portatif bir unsurdur.

Gümüşdamla Köyü Camii Vaaz Kürsüsü: Caminin güneydoğu köşesine yerleştirilmiş olan vaaz kürsüsü, ahşaptan ceviz ağacından yapılmış, kare kesitli dört ayak üzerine yükselen, 86 cm x 86 cm ölçülerinde kare planlı ve 1.10m yüksekliğe sahiptir (Çizim 1-Foto1). Vaaz kürsüsünün cami içerisine bakan kuzey ve batı yüzü geometrik, bitkisel ve litürjik sembollerle yüksek kabartma tarzında bezenmiştir. Her iki yüzü de farklı işlenmiş olan kürsünün batıya bakan yüzünde gövde kısmı dört

¹ 1965 yılındaki nüfusu 611 iken 2000 yılı sayımındaki nüfusu 337 olarak sayılmıştır. Aydıntepe İlçesi'nin orta büyüklükteki köylerinden biridir. Bayburt'un tüm köyleri gibi bu köyde göç veren köylerden biri olarak kayıtlara girmiştir.1591 tarihli Vakıf Tahrir defterlerinde adı geçmemektedir.

panoya ayrılmış alt bölümler içerisinde simetrik olarak kıvrık dal motiflerinden oluşan bitkisel süsleme işlenmiştir. Üst panolarda ise duvardan asılıymış gibi kılıfı içerisinde bir musaf(Kur'an-ı Kerim), eski yazı takımı hokka, ibrik, selvi ağacı ve boşluklarda geometrik motifler işlenmiştir (Foto 2-3). Gövdedeki tüm motifler zincirek motifi ile sınırlandırılmıştır. Korkuluk kısmı ile gövde arasında 2 ve 2.5 cm lik genişliğe sahip sekiz ince bordür kullanılmış, bordürlerde sırasıyla zikzag motifleri, testere dişi, kıvrık dal motifi ve kaytan silme motifleri işlenmiştir. Korkuluk kısmı 20 küçük parmaklıkla geçilmiş ve hemen üzerinde 3 cm genişliğinde, 80 cm uzunluğunda tek satırlık bir kitabe bulunmaktadır. Kitabede;

الحامى ابراهيم بن على غفر الله والمؤمنون اجماعا ما شاء الله تاريخ
١٢٨٢

“... *el hamî İbrahim bin Ali gaffarallahu lehuma vel müminun ecmain maşallah tarih 1282.*” (Allah, Ali'ye ve oğlu İbrahim'e rahmet eylesin H. 1282-M.1865)

Kitabe metninden kürsünün ustasının İbrahim bin Ali olduğu ve 1865 yılında yapıldığını anlıyoruz (Foto 4-5). Kitabenin üzerinde ise 3 cm.lik kaytan silme ile korkuluk son bulmaktadır.

Kürsünün kuzey yüzünde ise gövde kısmı dikeyde üç bölüme ayrılmış her iki yan simetrik olarak kıvrık dal motifleri geometrik işlenmiş rozetlerle simetrik bir düzen sergilemektedir. Orta kısımda dilimli bir açıklık ve her iki yandaki bezemenin tekrarı simetrik olarak işlenmiş, üst kısımda ise bir el terazisi, zincirlerle kol kısmına bağlanmış terazi kefeleri işlenmiştir(Çizim 2-Foto 6-7). Gövdenin batıya bakan yüzündeki sekiz ince bordür, bu yüzde de tekrar edilmiştir. Ancak bu yüzde korkuluk kısmı yoktur. Vaaz kürsüsünün köşelerinde aşağıdan yukarıya kadar ajur tekniğinde yapılmış geometrik motifli işlemeler göze çarpar. Arkalık kısmı bulunmayan kürsünün dört köşede dört babası sade şekilde işlenmiştir.

Özellikle bir köy camisinde bulunan bu vaaz kürsüsü üzerinde bir usta ismi ve yapım tarihi bulunması bu vaaz kürsüsünü başlı başına önemli kılmaktadır ki süslemesi de bu önemini artıran unsurlar arasındadır. Bir vaaz kürsüsü üzerinde musaf(Kur'an-ı Kerim), eski yazı takımı, ibrik, selvi ağacı, ve terazi motifleri sembolik anlamlarla kullanılmışlardır.

Selvi ağacı gerek uzun ömrü gerekse sağlam bir gövdeye sahip oluşu nedeniyle bir çok toplum tarafından kutsal bir ağaç olarak kabul edilmiştir. İslâm da selvi ağaçları mezarlık ağaçlarıdır ve burada kullanımı insanlara ölümü hatırlatmak için olmalıdır.

İbrik temizliğin, tutumluluğun, ibadetin ve büyüklere saygının sembolü olmuştur. Çünkü İslâm dini, temizliği imanın (kemal) şartlarından biri kılmıştır. İbadetlerin kabul edilmesinin ilk şartı, maddî ve mânevî temizlik olduğu gibi, imanda kemalin şartı da temizliktir. İbrik motifli mezar taşlarında da çok sevilerek kullanılan bir motiftir.

Terazi adaletin bir sembolüdür, çünkü adalet kelimesi, dengelemek, dengeli davranmak, tesviye edip düzeltmek, bir şeyi uygun yere koymak, bir hakkı sahibine vermek anlamlarına gelir. Adalet, Allah Tealâ'nın çok önem verdiği esaslardan biridir. Allah'ın kendisi âdildir ve yaptığı her şeyde adalet tecellî eder. Bu yüzden Allah çeşitli toplumlara peygamberler gönderiyor ve onlarla birlikte kitap ve adalet terazisi indiriyor. Bu vaaz kürsüsü üzerinde olan terazi de adalet terazisidir.

Vaaz kürsüsü üzerinde tasvir olunan bir diğer motif de hokka yani yazı takımıdır. Yazı yazmak için kâmiş kalem ve is mürekkebinin kullanıldığı dönemde yazı takımlarında veya yazı

çekmecelerinde kâmiş kalem ve is mürekkebi kullanılırdı. Yazı çekmecelerinde hokka olarak okur-yazar zümrenin üzerinde taşınması için ise divit şeklinde mutlaka bulunan mürekkep hokkası, kültür hayatımızın en mühim unsurlarından biriydi. Vaaz kürsüsü üzerinde bu hokka takımının tasvir edilmesi ilmi okumayı-yazmayı sembolize etmektedir. İslam bir ilim ve irfan dinidir. Öğrenmeye, öğretmeye, incelemeye ve araştırmaya büyük önem vermiştir. Bilindiği gibi dinimizde ilk emir “Oku” şeklinde gelmiştir. Böylece daha başlangıçta Hz. Peygamber’e gelen ilk vahiy ile okumak emredilmiş ve insanın bilmediğini öğrenirken istifade ettiği kalemden ve öğretmekten bahsedilir. Bu nedenle buradaki kalem ilme işaret etmektedir.

XI. Yüzyılda kurumsallaşarak günümüze kadar gelen vaizlik sıradan her kişinin yapabileceği bir iş değildir. Bir vaizde aranan özelliklerini başında kaynaklara hâkimiyet yanında insan ve toplum psikolojisini iyi bilmesi, cemaatin bilgi ve kültür yapısını, toplumun dinî, ahlâkî ve içtimai ihtiyaçlarını dikkate alarak, bilgilendirici, yol gösterici ve eğitici konuşma yapması gerekmektedir (H.Cirit s.406). Vaazdan beklenen etkinin elde edilebilmesi için vaizin ses tonunu iyi ayarlaması, beden dilini fazla kullanmaması, dinin özünü ve tevhid akidesiyle bağdaşmayan gerçek dışı kışsa ve menkıbelere yer vermemesi önemsenmiştir.

Kaynaklarda vaaz kürsüsünün daha çok “kürsü” ifadesi ile tanımlandığı ve vaaz kürsüsü yerine de kullanılan “ kürsü” kelimesinin asıl şekli Arapça “küresi” olup, sözlükte “yüksekçe yer, taht, makam, vazife, hükümet merkezi, başkent, kaide ayaklık, mesnet, arş-ı a’zam’ın altında bir düzlükte olan, levh-i mahfûz’un bulunduğu yer, sedir” gibi anlamlara gelmektedir (F. Develioğlu, s.537-Y.Ş.Yavuz, s.572-573., C.E.Arseven, C.3,s.1199-1200). Kur’an-ı Kerim’de iki yerde, el Bakara 2/255 de geçer ki birincisi Âyetü’l-kürsîdir. Burada yerleri ve gökleri kaplayacak kadar büyük olan Allah’ın kürsüsünden bahsedilmektedir. İkincisi ise Sâd 38/34 suresidir burada ise Hz. Süleyman’ın tahtını ifade etmektedir. Tefsirciler onun adı geçen surelerdeki anlamının taht olduğu konusunda uzlaşmaktadır (Y.Ş.Yavuz,s.573).

Anadolu’ya Selçuklularla gelen gelişkin ahşap işçiliği XII-XIII. Yüzyıllarda yüksek bir düzeye erişir. Selçuklular ahşapla çok yakından ilgilenmişler, mimaride yapı malzemesi olarak kullandıkları gibi, ahşap minber, vaaz kürsüsü, rahle, Kur’an muhafazası, sanduka gibi sanat değeri yüksek eserler yapmışlardır(Yücel,1989 182.) Beylikler devrinde bazı bölgesel gruplara ayrılan bu sanat dalı Osmanlı döneminde zenginleştirilmiştir (Bozer,1989, 328). Anadolu’da, Osmanlı dönemi camilerinde erken dönemden itibaren özellikle de XV-XVII. yüzyıllarda yapılmış olan vaaz kürsülerinde gerek malzeme ve gerekse süsleme de tercih edilen motiflerde farklılaşmaların olduğu görülmektedir. Günümüze intikal eden en erken tarihli vaaz kürsüsü örneklerinin XV. Yüzyıldan olduğu görülmektedir(Ş.Ö.Yıldız, s.17). Selçuklular ve Beylikler dönemine ait vaaz kürsüsü örnekleri hakkında ne yazık ki bilgi sahibi değiliz. Özellikle Klasik vaaz kürsüsü formlarının dışında formlar XVIII. Yüzyılda yaygın olarak görülmektedir. Özellikle Anadolu camilerinde bölgesel özellikler ile şekillenen vaaz kürsüleri de bu değişikliğin farklı bir rengini oluşturmaktadır.

Bayburt Gümüşdamla Köyü camii vaaz kürsüsü bölgesel özellikler ile şekillenmiş mahalli ustaların ürünüdür. Bu nedenle de yakın benzerlerini Bayburt ve yakın çevresinde görebilmek mümkün olabilmektedir. Zira Bayburt Aydıntepe İlçe merkezinde bulunan Aydıntepe Camii vaaz kürsüsü, Gümüşdamla Köyü camii vaaz kürsüsünün çok yakın benzeri olup, 1.25cm x 1.25cm. ölçülerinde ki bu vaaz kürsüsü de ceviz ağacından yapılmış, üzerinde kitabesi var ve kitabeden tarihinin 1848, ustasının Zarif Eyüp olduğunu öğreniyoruz (Foto 8).

Bayburt’ta üzerinde kitabe bulunan bir başka vaaz kürsüsü örneği de merkez köylerinden Alıçlık Köyü camisinin vaaz kürsüsüdür. Günümüzde yenilenen caminin içerisinden çıkarılmış ve

caminin hemen karşısında bir deponun çatı katına konulmuştur. Ceviz ağacından yapılmış ve sonrada yağlıboya ile boyanmış olan vaaz kürsüsü üzerinde M. 1887 (Hicri 1305) tarihi ile iki satırlık kitabe bulunmaktadır(Foto 9-13). Kitabede kürsüyü ve mihrabı yapan ustanın “el hac İslâmzâde el Hacı İbrahim” tarafından yapıldığına dair yazıt bulunmaktadır. Kitabesiz olup yine ceviz ağacından yapılmış vaaz kürsüsü örnekleri bölge camilerinde daha yaygın olup Bayburt’un Konursu Köyü Camii’nin vaaz kürsüsü bu türe örnek teşkil etmektedir (Foto 14). (Özkan, 2008, 57). Anadolu’da ahşap sanatında tercih edilen ağaçlar ceviz, şimşir, ıhlamur, meşe, elma, armut, sedir, gül ve abanoz ağaçlarıdır (Yücel,1989,182). Bayburt ve çevresindeki vaaz kürsüleri de genellikle ceviz ağacından yapılmıştır. Çünkü Ceviz ağacı, Kuzeydoğu ve Doğu Anadolu’ da yaygın olarak yetiştirilen bir ağaçtır. Temini konusunda sıkıntı çekilmemektedir. Cevizin kerestesi orta sertliktedir, çivi ve tutkalla bağlantı kurma niteliği yeterlidir. Ceviz ağacının zengin damarlı, dalgalı kesitler sunması ve simetrik desenler elde edilmesi ile fiziki etkilere dayanıklı olmasından dolayı tercih edilen bir ağaç olmuştur.

Bölge camilerinde yaygın bir ahşap kullanımı söz konusu olup, Bayburt ve köylerindeki camiler genellikle ahşap destekli veya ahşap tavanlı camiler olup, dış mimarisi son derece sade olan bu camilerin iç mimarisindeki ahşap işçiliği dikkat çekici düzeydedir. Ahşap tavan veya kırılmalı örtüler, taşıyıcılar ve başlıkları, mahfil düzeni ve mahfil balkonları, minber ve vaaz kürsüleri ile kapı pencere kanatları arasında son derece kıymetli sanat eserleri ile de karşılaşmak mümkündür. Osmanlı ahşap ustaları da Selçuklu ve Beylikler devri ustalarını takip ederek geleneği yaşatmışlardır.

Kaynakça

Arseven, C.E.; “*Kürsü*” Sanat Ansiklopedisi, C.3, İstanbul, 1950, 1199-1200.

Bozer, R.; “Ahşap Sanatı”, *Anadolu Selçuklu ve Beylikler Dönemi Uygurluğu*, C.2, Ankara, 2006, 533-541.

Bozer, R.; “*Sinan Eserlerinde Ahşap İşçiliği*” VI. Vakıf Haftası, Türk Vakıf Medeniyeti Çerçevesinde “Mimar Sinan ve Dönemi” Sempozyumu, 5-8 Aralık, 1988, İstanbul, 1989, 327-347.

Cirit, H.; “*Vaaz*” Mad. TDV. İslam Ansiklopedisi, C.42, Ankara, 406.

Çoruhlu, Y.; “*Kürsü*” Mad. TDV. İslam Ansiklopedisi, C.26, Ankara, 2002, 574.

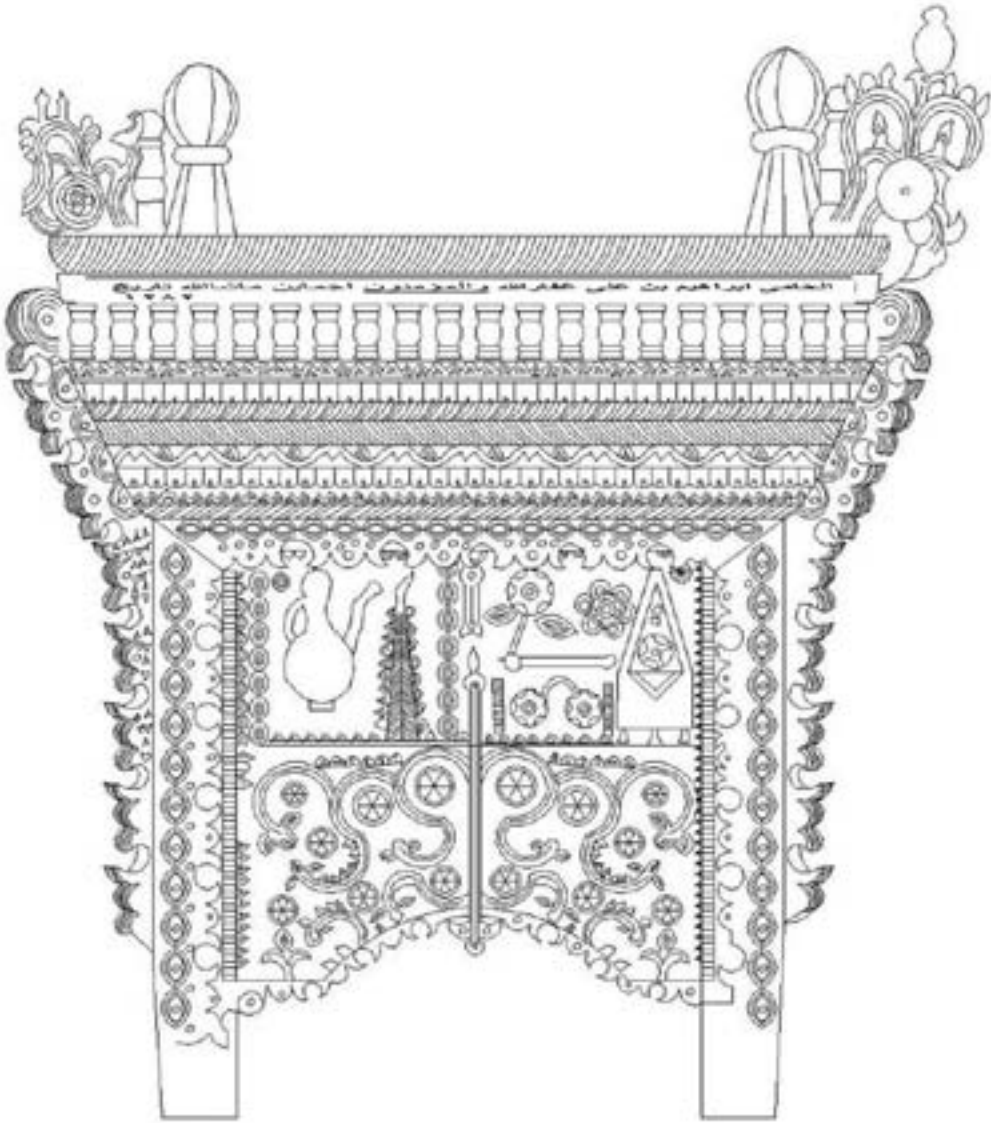
Öney, G.; “*Anadolu’da Selçuklu ve Beylikler Devri Ahşap Teknikleri*” Sanat Tarihi Yıllığı, III (1969-1970), 135-150.

Özkan, H.; “*Bayburt Konursu Ulu Camii ve Çeşmesi*” Atatürk Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi, Sayı 13, Erzurum, 2008, 57-67.

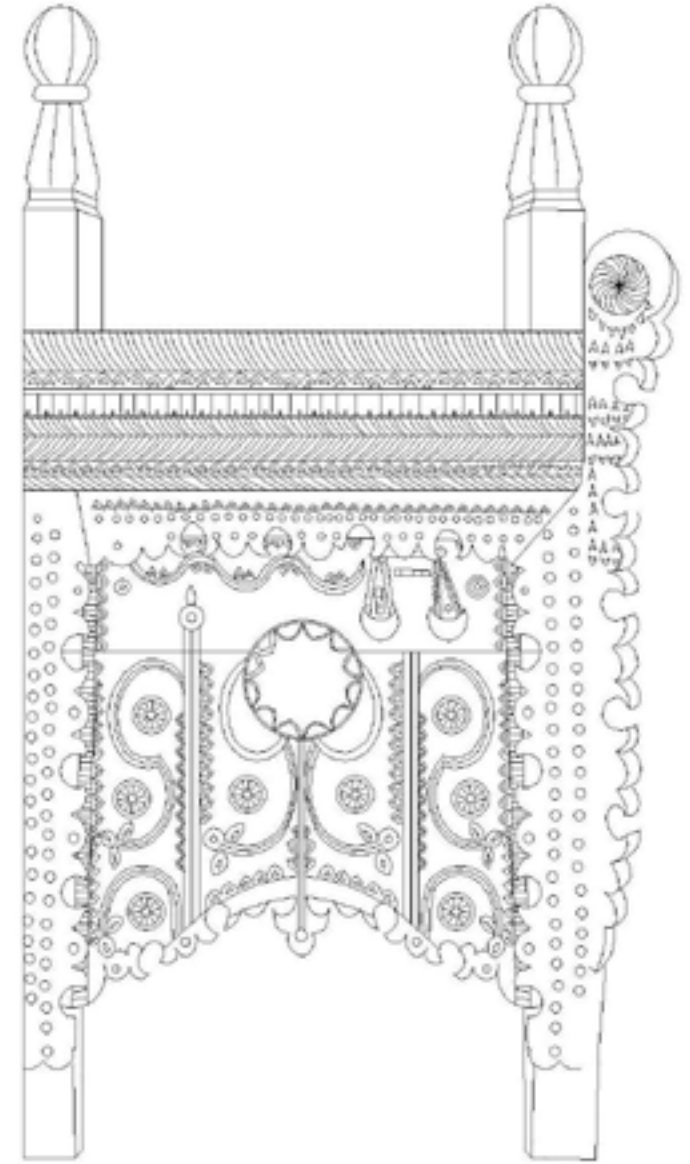
Yavuz, Y.Ş.; “*Kürsü*” Mad. TDV. İslam Ansiklopedisi, C.26, Ankara, 2002, 572-573.

Yıldız, Ş.Ö.; Osmanlı Devri İstanbul Camilerinde Kakma Teknikli Ahşap Vaaz Kürsüleri, Ankara, 2014.

Yücel, E.; “*Ahşap*” Mad. TDV İslam Ansiklopedisi,C.2,İstanbul, 1989, 182-183.

Çiz. 1: Vaaz Kürsüsünün Batı Yüzü

Çiz. 2: Vaaz Kürsüsünün Kuzey Yüzü

Foto 1: Vaaz Kürsüsünün Batı Yüzü

Foto 2: Vaaz Kürsüsünün Batı Yüzünde Kur'an-ı Kerim, Eski Yazı Takımı Hokka Motifi

Foto 3: Vaaz Kürsüsünün Batı Yüzünde İbrik ve Selvi Ağacı Motifi

Foto 4: Vaaz Kürsüsünün Batı Yüzünde Kitabe

Foto 5: Vaaz Kürsüsünün Batı Yüzünde Kitabe

Foto 6: Vaaz Kürsüsünün Kuzey Yüzü

Foto 7: Vaaz Kürsüsünün Kuzey Yüzünde Terazi Motifi

Foto 8: Aydıntepe Camii Vaaz Kürsüsü

Foto. 9: Alçlık Köyü Camii Vaaz Kürsüsü

Foto. 10: Alçlık Köyü Camii Vaaz Kürsüsü

Foto 11: Alçlık Köyü Camii Vaaz Kürsüsü

Foto. 12: Alçlık Köyü Camii Vaaz Kürsüsü

Foto. 13: Alıçlık Köyü Camii Vaaz Kürsüsü

Foto. 14: Konursu Camii Vaaz Kürsüsü

NAHCIVAN DEVLET HALI MÜZESİ'NDE SERGİLENEN VE AZERBAIJAN HALILARININ BİR GRUBUNU OLUŞTURAN TEBRİZ HALILARI

Keziban SELÇUK

Arş. Gör., Atatürk Üniversitesi Oltu Meslek Yüksekokulu
 kselcuk@atauni.edu.tr

Öz

Halı ve düz dokumalar, Türklerle başlamıştır. Orta Asya'da dokunmaya başlayan havlı ve havsız dokumalar burada gelişimini sürdürmüş, göçler ve savaşlar nedeniyle zamanla buradan dünyanın dört bir yanına yayılmıştır. Halı ve diğer dokumalarda bulunan bütün motiflerin temsil ettiği bir anlam vardır. Bereket ve korunma, çoğalma, kahramanlık, sevgi bu anlamlardan birkaçını oluşturur.

Nahçıvan Devlet Halı Müzesi'nde bulunan ve çoğunluğu Azerbaycan havlı ve havsız dokumaları olan bu ürünler, müzede koruma altına alınmıştır. Azerbaycan dokumalarında madalyonlu, rapor desenli, sujetli (konulu=minyatürlü), köşe göbekli, mihraplı, kompozisyonlar yer almaktadır. Teknik ve sanatsal özelliklerine göre, Azerbaycan havlı halıları dört gruba ayırılır. Bunlar Kuba-Şirvan, Gence-Kazak, Karabağ ve Tebriz halılarıdır. Bu gruplar da kendi içlerinde, dokundukları yerlere göre alt gruplara ayrılır.

Halılarda kullanılan malzeme yündür. Azerbaycan halılarında kullanılan renkler; kırmızı, bordo, krem, beyaz, pembe, turuncu, sarı, mavi, yeşil, kahverengi, gri, lacivert ve deve tüyüdür. Adı geçen bu renkler çok güzel bir ahenk ve uyum içerisindedir. Renkler, tabiattaki bitkilerin çeşitli mordan maddeleri kullanılarak mordanlanmasında ve boyanması ile elde edilmiştir.

Bu makalenin konusunu, Nahçıvan Devlet Halı Müzesi'ndeki Azerbaycan halılarının bir grubu olan Tebriz halıları oluşturmaktadır. Fotoğraflar, 27.05.2006 tarihinde müzeden çekilmiştir.

Anahtar kelimeler: Havlı dokumalar (halı), Tebriz halıları,

Tabriz Carpets as a Group of Azerbaijan Carpets that are Presented in Nakhichevan State Carpet Museum

Abstract

Carpets and flat weavings started with Turks. The nappy and napless weavings, which started to be weaved in Middle Asia, continued its progress here and, because of wars and migrations, they spread all over the world from here as the time beings. In each ornament in the carpets and other weavings there is a meaning. Some of these meanings are abundance and protection, fertility, heroism and love.

These products in Nakhichevan State Carpet Museum, which have both nappy and napless weavings, are taken under protection in this museum. In Azerbaijan weavings, there are corner and medallion patterned, repeated patterned, subject patterned (themed= miniatures) and mihrab compositions. Azerbaijan nappy carpets are categorized under four titles according to its technical and artistic features. These are Kuba- Şirvan, Gayanja-Kazakh, Karabakh and Tabriz carpets. These categories are sub-grouped in themselves according to where they are weaved.